

15/8/2009

נושאונט מס' 11

דבר העורך

שלום רב,

האגודה לתולדות הדואר של ארץ ישראל הוציאה בימים אלו ספר נוסף בסדרה העוסקת ב"תקופת המעבר" מימי המנדט הבריטי ועד לעצמאותה המלאה של ישראל. הספר הנוכחי עוסק בערים במצור – בעיקר נהריה, ראשון לציון ואיזור הנגב. כרך העוסק בירושלים ובצפת הנצורות יצא לאור לפני כארבע שנים, והספר הנוכחי משלים אותו. כן ראה אור בסדרה ספר העוסק בקשרי החוץ בתקופת המעבר.

הספר הנוכחי אינו נופל במאום מקודמיו: גם כאן מדובר במחקר מעולה המשולב עם תמונות איכותיות של חומר נדיר ושל תעודות חשובות מהתקופה. כקודמיו, גם הספר הנוכחי קריא מאוד, ואנחנו ממליצים עליו בכל פה. אנו רוצים לברך את המחברים **צבי שמעוני, איתמר קרפובסקי וצבי אלוני** על שהוציאו מתחת ידיהם ספר שהוא (לדעתנו) חובה לכל בולאי. תודה גם להתאחדות בולאי ישראל, שללא עזרתה לא היה הספר יוצא לאור. המעוניינים לרכוש את הספר (וכן את הספרים הקודמים בסדרה) מוזמנים לפנות להתאחדות בטלפון 03-6295547. חברי איל"ת – כמו יתר החברים בהתאחדות בולאי ישראל - זכאים להנחה.

שלכם,

יורם ואריק

מחקר בולאי? מה זה? לורנס פישר

את אוסף הבולים שלי הצגתי לראשונה בתערוכת באר שבע '90, כלומר לפני כמעט עשרים שנה. לאחרונה שוחחתי עם עמית אוסטרלי, והוא אמר לי שתצוגה בת חמש מסגרות צריכה לכלול מחקר בולאי אחד. הופתעתי מאוד: הצגתי כבר לא מעט פעמים, ואף פעם לא שמעתי את הכלל הזה. השתתפתי מספר פעמים בקריטיק (מפגש המציגים עם השופטים בתום התערוכה), וגם שם לא הועבר מסר זה. ובכלל, מה זה מחקר בולאי?

אז מה עושים? השכל הישר חייב לבדוק אם יש ממש בטענה של עמיתי האוסטרלי. פניתי לעיין בנוהלי התצוגה, ה-Special Regulations for the Evaluation of Thematic Exhibits (או בקיצור ה-SREV התימאטי) ושם לא מצאתי אזכור למחקר בולאי. המשכתי לחפש בספרות, ובכלל זה עיינתי בסדרת הספרים של השופט האמריקאי **רנדי ניל** הנקראת Philatelic Exhibitors Handbook וכן בספרו של **ואן דר בולד** הנקרא Handbook of Thematic Philately ויצאתי עם מידע נוסף חלקי בלבד. הספרים מציינים שאפשר לעשות מחקר בולאי בתצוגה תימאטית, אבל לא כתוב שהדבר בגדר חובה. הסקתי שגם בהעדר חובה מפורשת, בהחלט מומלץ לערוך מחקר כזה.

השאלה הבאה היא ההיקף הרצוי למחקר. מטבעו, מחקר בולאי אינו מקדם את הסיפור התימאטי, אלא משמש להפגנת ידע בולאי. התצוגה שלי היא בת חמש מסגרות, כלומר 78 עמודים נטו (שני עמודים מוקדשים לכותרת ולתכנית). בעמודים אלו עלי לכסות את כל האספקטים של נושא מורכב, ואם אקדיש שלושה עמודים למחקר על בול בודד התצוגה תפגע פעמים: ראשית, אצטרך לקצץ חלקים מהסיפור, ושנית – הרצף של הסיפור ייפגע באופן קשה.

החלטתי, איפוא, להקדיש למחקר בולאי עמוד בודד. יתר על כן: החלטתי שהמחקר יוקדש לנושא בעל **חשיבות תימאטית גבוהה**. התצוגה שלי עוסקת בהיסטוריה של הציונות – הקמת המדינה אחרי השואה שניחתה על העם היהודי ומאבקה של ישראל להישרד בסביבה עוינת. אחד ממוקדי הסכסוך הישראלי-ערבי היא ירושלים, ולכן חשבתי שבול הישראלי משנת 1949 "הדרך לירושלים" עונה על הדרישות.

(essay) בול ניסיון
של בול ירושלים.

מה צריך המחקר לכלול? בהעדר הסברים של ממש בספרות הבולאית נעזרתי בהגיון שלי, והחלטתי שצריך:

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

- ציור מקורי של האמן ובול ניסיון (essay).
- ניסיונות הדפסה וצבע.
- טעויות אופייניות.
- הדפסות שונות.
- שימוש דוארי כל שהוא.

ועכשיו נשאר החלק ה"קל" – למצוא חומר בולאי. אצל סוחר אמריקאי מצאתי בול ניסיון של הבול. קניתי! בכך גם התקבלה, באופן סופי, ההחלטה לערוך את המחקר הבולאי. לבול הניסיון צירפתי גם את הבול כפי שהונפק, עם שבל מלא ("כפול").

צמדת גלופה (plate block).

חיפשתי חומר כתוב על הבול. מר יעקב צחור הפנה אותי למחקר שהתפרסם בשנות השבעים בעיתון "Israel Plate Block Society", ובו מחקר שעסק בגיליון הבולים השלם של הנפקה זו. שם למדתי, שהבול הודפס בגיליונות של 200 בולים, שהופרדו לארבעה גיליונות דואר של 50 בולים (חמש שורות של עשרה בולים). צמדת הגלופה הנראית כאן היא מההדפסה השנייה של הבול. על פי מספר הגלופה ומיקום הכוכבית ניתן לדעת כי גיליון הדואר מוקם בצידו השמאלי העליון של הגיליון הגדול. כרגיל, רביעית הגלופה היא מחלקו הימני העליון של גיליון הדואר.

בנוסף לפריטים שכבר הזכרתי דף התצוגה שלי כולל כרגע גם

שימוש דוארי בבול על גבי מכתב רשום לחו"ל. בשלב זה עוד לא איתרתי ניסיונות צבע או טעויות הדפסה, אבל התוצאה הסופית בהחלט משביעה את רצוני. הנה היא לפניכם:

לורנס פישר אוסף בולים בנושא הסכסוך הישראלי – ערבי על היבטיו השונים. התצוגה שלו "שואה, מדינה והמאבק להשרדות" זכתה במדליה מוזהבת ברמה הבינלאומית. לתגובות: lawrence@gymtrainer.co.il

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

4.3 Attacked on all sides

4.3.2 Clearing a road to Jerusalem

Jerusalem was of vital importance to the new Jewish State as it was the Jewish people's eternal capital.

Clearing the road to Jerusalem would bring relief to the besieged residents of Jerusalem.

Unadopted essay.

Road to Jerusalem stamp was designed by M. and G. Shamir. Perforation of $11\frac{1}{2}$ and printed with the photolithography method.

The stamp was issued in large sheets of 200 stamps. Each sheet consisted of 4 post office panes of 50 sheets. Each pane had 5 horizontal rows of 10 stamps. Plate block from rerun of the second printing. Block positioned in top right corner of the post office pane. The pane was the top left pane in the sheet.

The regular road was inaccessible, so they needed to build a new path, a make-shift winding path through the seemingly impassable mountains around Jerusalem. The makeshift road was finally completed on June 14th.

The stamp was issued to cover heavy postage rates. Cover covers 4x70, the airmail rate and 25pr, the registration rate.

אחד נגד מאה (ולפעמים הרבה יותר) יורם לוביאניקר

משחק השחמט מתנהל במתכונת של "אחד על אחד" - הצבא הלבן נתון בידיו של שחקן אחד, בעוד הכלים השחורים בידיו של שחקן אחר. על פי רוב שני השחקנים משקיעים את מלוא יכולותיהם במשחק אחד. דבר הבולים מהונגריה מראה כיצד מתנהלת תחרות שחמט: מספר קרבות נערכים במקביל, אולם בכל קרב יש שני יריבים המנהלים אותו, ואותו בלבד.

אולם לכל כלל יש יוצא מהכלל. אחת האטרקציות האהובות במיוחד על חובבי שחמט היא הצגה של משחק סימולטני. בהצגה כזו מתמודד שחקן אחד בו זמנית כנגד מספר יריבים ובמספר קרבות שונים. כל אחד מהיריבים משתתף בקרב בודד, ובכך הוא נהנה מיתרון כפול: ראשית, יש לו שפע של זמן לשקול את מהלכיו (בזמן שהשחקן שקוע בקרבות האחרים אותם הוא מנהל). שנית, כל מעייניו מרוכזים לקרב בודד, בעוד שיריבו נאלץ להתרכז בקרבות רבים נוספים. אין פלא, איפוא, שרק שחקנים חזקים בלבד מסוגלים לערוך הצגה של משחק סימולטני, ועל פי רוב הם עושים זאת כנגד חובבים מן השורה, הנופלים מהם ברמתם השחמטאית עשרות מונים. עבור השחמטאי החובב זוהי הזדמנות יחידה להוות אתגר (ולעיתים אף לנצח) שחמטאי מן השורה הראשונה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

חותמת תעמולה להצגה של שחמט סימולטני

אין לדעת מתי התקיים המשחק הסימולטני הראשון בהיסטוריה. השחמטאי הצרפתי, **פרנסואה אנדרה פילידור** (1726-1795), שהיה גדול השחמטאים של המאה ה-18, נהג להתמודד בהצלחה גדולה כנגד שלושה יריבים בו זמנית. הדבר המדהים באמת הוא, שפילידור שיחק "שחמט עיוור", כלומר מבלי לראות כלל את שלושת הלוחות! הופעותיו של פילידור התקיימו בבתי קפה בפאריס, ומשכו קהל רב שבא לראות את הפלא הכפול – שחמט סימולטני ועיוור. הייתה זו ההצגה הטובה ביותר בעיר האורות באותם ימים.

חותמת לזכר פילידור

כיצד מתנהלת הצגה של שחמט סימולטני? בדרך כלל מארגנים שולחנות בצורת מלבן או בצורת האות ח'. האמן ניצב בתוך הרחבה, ואילו יריביו יושבים מסביב. האמן נע בכיוון השעון מלוח אחד לבא אחריו על פי הסדר. עם הגיעו לשולחן נדרש המתמודד החובב לבצע את מסעו. האמן מגיב בתוך שניות ספורות, ממשיך ללוח הבא, עד שהוא משלים סיבוב שלם, וחוזר חלילה.

קשה לקבוע מיהו שיאן העולם בשחמט סימולטני. מספר אמנים השתתפו בהצגות

כנגד מאות שחקנים. אולם לא רק הכמות אלא גם האיכות קובעת: כאשר רמת המתמודדים נמוכה מאוד מלאכתו של אמן השחמט קלה יותר. רב האמן הישראלי **אליק גרשון** קבע לפני כשנה שיא גינס, כאשר התמודד עם 525 יריבים. גרשון ניצח 454 קרבות, סיים 58 בתיקו והפסיד 11 משחקים בלבד. האירוע התקיים בכיכר רבין בתל אביב ונמשך 19 שעות ברציפות. במהלך המשחק צעד גרשון כ-45 קילומטר – יותר מאשר בריצת מרתון! מי אמר ששחמט אינו כרוך במאמץ גופני? מאז נשבר השיא של גרשון על ידי שחמטאי איראני, בעידוד השלטונות במדינתו.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

ההצגה הגדולה ביותר של שחמט סימולטני אי פעם נערכה בקובה בשנת 1966. בתום אולימפיאדת השחמט שהתקיימה בהוואנה אורגן משחק סימולטני ענק, בו התמודדו כמאה מהשחקנים הבולטים בעולם באותה תקופה כנגד כתשעת אלפים חובבים קובניים. הבול מקובה, המובא כאן בהגדלה, הוא חלק מסדרה שהונפקה לכבוד אולימפיאדת השחמט, והוא מוקדש להצגה

הענקית של שחמט סימולטני שהתקיימה, כאמור, עם תום האולימפיאדה. ניתן לראות את אמני השחמט מסתובבים בין השולחנות המאוישים על ידי חובבים מן השורה.

בראש השחמטאים המקצוענים עמד אלוף העולם דאז, הארמני **טיגראן פטרוסיאן**, אשר התמודד בשולחן נפרד עם ממשלת קובה, ובראשה הנשיא **פידל קאסטרו** – שחקן שחמט נלהב אם גם בינוני. כצפוי, פטרוסיאן רכש עד מהרה יתרון מוחץ. בהיותו בעמדת ניצחון ודאי החליט פטרוסיאן כי מן הראוי לנהוג בנימוס בראש המדינה המארחת, והציע

לקאסטרו תיקו. "אתה שחמטאי מצוין" הייתה התשובה, "אבל דיפלומט גרוע". פטרוסיאן הבין את הרמז, ובמסעיו הבאים דאג לשגות במכוון ולאבד חלק מיתרונו. עתה ניתן היה לשוב ולהציע תיקו, וראה זה פלא – קאסטרו קיבל את ההצעה. וכך יכלו עיתוני קובה לפרסם כי מנהיג המדינה הצליח לסיים בתיקו עם אלוף העולם בשחמט.

פטרוסיאן סיים בתיקו עם קאסטרו.

יורם לוביאניקר, רח' הנמל 40, תל אביב 63506. lubianiker@gmail.com

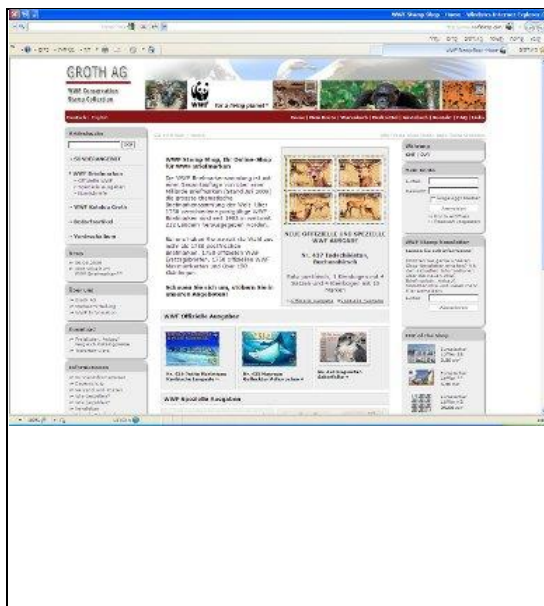
חיות בר מוגנות

הקרן העולמית לשימור חיות הבר, (WWF), הוקמה ב-11 בספטמבר 1961 באנגליה, במטרה לקדם את המאבק להגנה על חיות בר. אחד הכלים המשמשים לקידום מטרות הקרן, הוא הוצאת בולים הנושאים את סמל הקרן ומציגים בעלי חיים הנמצאים בסכנת הכחדה. סדרה חדשה של בולים אלו הנקראים "אוסף הבולים הרשמי של הקרן להצלת חיות הבר" מונפקת באחת ממדינות העולם מידי חודש בחודשו מאז 1983. גם ישראל נטלה חלק פעמיים במיזם זה.

הבולים היוצאים במסגרת זו עוברים את אישורה של הקרן הן מבחינת העיצוב האמנותי והן מבחינת איכות ההדפסה. הקרן מקפידה כי הבולים יכללו רק בעלי חיים שהוכרזו בסכנת הכחדה ואשר פריטים שלהם נמצאים במדינה מנפיקת הבולים. כך נמנעת בפרויקט זה הנפקת בולים בעלי אופי ספקולטיבי וחסר הקשר לארץ ההנפקה, דבר המוסיף לאיכות ולאמינות של הסדרה.

בחרתי להביא כאן מבחר אתרים המוקדשים לנושא מעניין ופופולארי זה.

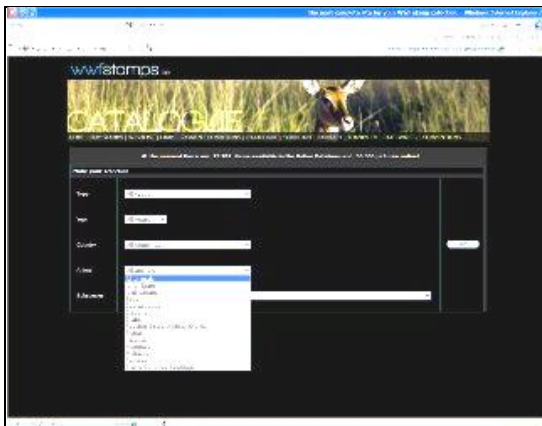

<http://www.wwfstamp.com>

האתר הרשמי. "אוסף הבולים הרשמי של הקרן להצלת חיות הבר" כולל, כמצופה, את המידע העדכני ביותר על ההנפקות החדשות. האתר גם מכיל חנות מקוונת ומידע על נושאים משיקים – למשל, על הנפקות לא מאושרות, ועל ספרות המתפרסמת בנושא. ברירת המחדל לאתר היא השפה הגרמנית, אך לחיצה על הדגל הבריטי בפינה השמאלית העליונה של הדף מעבירה את שפת האתר לאנגלית.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

<http://www.panda.to>

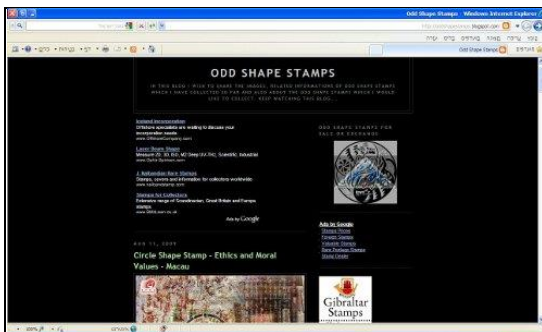
אתר מסחרי בעל עיצוב גרפי מרהיב הכולל קטלוג מלא של הוצאות הפרויקט עם תמונות באיכות גבוהה. באתר מנוע חיפוש לבולים אלו על פי המדינה המנפיקה, הנושא הראשי, ושנת ההוצאה.

<http://collectingwwfstamps.blogspot.com>

הבלוג של Emeric de Kovachich מוקדש כולו לבולי הקרן העולמית לשימור חיות הבר וכולל סקירה של הנפקות חדשות, כמו גם של סדרות קודמות. בלוג חדש – 2009 – עשיר ויפה עם הרבה עתיד.

וכרגיל, אני מנצל את ההזדמנות להמליץ על מספר אתרים חדשים ומעניינים:

<http://oddshapestamps.blogspot.com>

בלוג המוקדש לבולים בעלי צורות מוזרות. פעם נושא זה היה מזוהה עם מדינות מסוגה של בהוטן, אך כיום הוא להיט בכל שירות בולאי המכבד את עצמו (גם השירות הבולאי שלנו שקל להנפיק את בולי ים המלח האחרון עם מלח אמיתי – דבר שנפסל מסיבות טכניות).

מדהים לראות בבלוג זה את המגוון העצום הקיים היום בעולם, גם בקרב מדינות סולידיות מאד לשעבר כמו אוסטרליה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

<http://www.blogcatalog.com/blog/stamp-news-new>

בלוג חדש על חדשות בבולים, הנפקות חדשות ונושאים כללים. מושקע ומגוון. בעל הבלוג הוא סוחר מסינגפור, הנותן דגש על בולי האזור, בולי בריטניה, בולים בנושא ציפורים וכן קונטרסים רבים.

<http://www.stampshows.com>

אתר לא חדש הסובל מעיצוב מיושן מאד, אך המתעדכן בקביעות. האתר סוקר ירידי בולים (stamp shows) המתקיימים בעולם. המיון הוא על פי אזורים בארצות הברית ובעולם בכלל (משום מה אין ייצוג לישראל). כלי שימושי למי שיוצא לטייל בחו"ל ורוצה בהזדמנות זו לראות יריד בולים אחד או שניים.

חברי איל"ת עשויים לרצות להעלות את האוסף שלהם לרשת. אשמח לעזור למעוניינים בעצות טכניות ומעשיות.

תגובות ניתן לשלוח למשה אהלי בדוא"ל mosheaaaaa.oholy@gmail.com (יש להוריד את רצף אותיות ה-a אחרי המילה moshe. יש הרבה תוכניות זדוניות הרצות ברשת ומחפשות כתובות דואר אלקטרוני כדי למלא אותם בזבל ואף חמור מכך – כך שלא כדאי לציין כתובת כפי שהיא באתר כלשהוא).